

suis fert, succurratque in tempore ipsorum salutis. Vita enim, ut ait Aristoteles, actio est, atque ex motu potissimum cognoscitur. Et quorum nulla actio motusque apparet, ea mortua, aut certe languida torpentiaque esse censentur. Deus igitur cum sua efficientia gubernet modereturque omnia, et inprimis suorum cultorum sollicitudini subveniat, relictissimè, 71, vivus, agilis, vegetus appellatur, quod divinus vates significabat, cum caneret psalm. 121, v. 3 et 4: *Non permittet, ut pes tuus labascat; non dormitabit, qui custodit te; ecce non dormitabit neque dormiet, qui custodit Israel.* Nam etsi ideò quoque vivus, imò vita ipsa rectè nominetur, quia per ipsum omnia vivunt, et moventur, et existunt, ut ait Paulus, tam en ea, quam dixi, notatio presentis loco servit.

Multa disputata sunt etiam ab Hebræorum philosophis, quos Cabalistas, quasi qui à majoribus traditam per manus doctrinam acceperint, appellat, de istis Dei nominibus, *El Hai*, cum multis in locis aliis, tum in eo etiam libro, quem *Portam lucis* inscripserunt. Hic enim scribunt, Jehovam, quem nos Deum Patrem dicimus, invocatum appellatumque hoc nomine, *El Hai*, largiri per, *Adonai*, hoc est, per Dominum, quem nos appellamus Filium, benignissimè cum cætera, quæ opus sunt, tum vitam incolentem, et ab hostibus tutam, adduntque, ideò imperatorem Josuam, hoc loco nomen istud, אֱלֹהִים, usurpasse, ut suorum animos ejus commemoratione redderet de ferocissimis hostibus, quos adibat securos.

Sed revertamur ad contextum. Illud, בְּקִרְבָּם, quod convertimus, in medio vestri, rectè etiam reddatur, apud vos. Nam, קִרְבֵּי, à verbo, קָרַב, propinquitatem propriè significat. Quæ porro sequitur verbi geminatio, *expellendo expellet*, continuatas alteram post alteram victorias promittit. Est autem observatum, verbum hoc, קָרַב, si subjicitur ei, בְּפָנָי, hoc est, à facie, sive è conspectu, tum significare, possessione depellere atque dejicere; cæteroque verò, possidere, aut si forma hiphil inflectatur, mittere in possessionem. Sed enim ista de expellendis septem gentibus Dei promissa esse aliquando ad rem collata, docet hoc nostrum commentarium, et testatur Paulus, cum Antiochia Pisi-die sic loquitur pro concione Act. 15, 19: *En deletis septem gentibus in terrâ Chanaanâ, hæredes terræ illarum fecit ipsos* (Israelitas).

Sed dicat aliquis: Abrahamo promiserat Deus decem gentium possessiones; non ergo promissorum munus plenè conficitur expellen-

dis gentibus septem. — Verùm expedita est responsio, Josuam de his agere possessionibus, quas ipse esset Israelitis distributurus, hoc est, quæ ultra Labo Hemath non jacebant. At in illis liberalioribus promissis loca omnia esse, ad Euphratem usque, de quâ rem memoriâ repetat lector, quæ sunt à nobis prolixè disputata ad versiculum quartum capitis primi. Præterea septem iste gentes aliquando pluribus, aliquando paucioribus nominibus significantur, ut suis locis monebimus. Nam in populosissima regione familias habitasse diversas plurimas, est credibile. Neque verò eadem semper iisdem esse appellatas nominibus, certum est. Qui enim in Abrahamico fœdere dicuntur *Raphaim*, videntur à Josuâ jam vocari *Hævei*. Quarum appellationum rationem alibi explicabo.

VERS. 11. — EX ARCA FŒDERIS, DOMINUS UNIVERSE TERRE PRÆIT, etc. Latinus, Græcos sequutus, ut solet libenter, convertit hunc locum sic: *Arca fœderis Domini universæ terræ*. Quin Aquila quoque, et Symmachus casu gignendū sunt usi; ille enim, κατὰ πρόσωπον, hic δὲ πρόσωπον, reddidit, verùm appositivè, ut loquuntur grammatici, hæreret nomen, אֲרֹן, Dominus, cum præcedentibus, patefacit accentus, aut interpunctio, אֲרֹן, insistens verbo בְּרִית, fœderis, lectionisque cursum sistens. Habet enim inter eos accentus, qui regum nomine dignantur, vim pause maximam, post Sophasue, et Athnachtam. Neque verò insolens esse, ut arca sacra Deus vocetur, satis multis est à nobis, supra, v. 3, confectum. Verumtamen si quis Latinum et Græcos sequi malit, is cum Davide Kimhi existimet, nomen Aron, hoc est, *Arca*, אֲרֹן, repetendum esse, quasi sic scriptum sit: *Ecce arca fœderis, arca Domini universæ terræ*, aut si mavult, putet verbum, בְּרִית, esse ipso sensu iterandum: *Arca fœderis, quod fœdus est Domini universæ terræ*. Quanquàm tantū esse nobis accentus non debent, quos priscis temporibus nullos fuisse etiam Judæi fatentur, ut veterum interpretum, bonas aliqui, et probas sententias, verbisque sacris consentaneas satis refellant. Cæterum appositissimè ad rem nominat imperator arcam, Dominum universæ terræ, ut penitus omnem ex animis populi non dicam diffidentiam, sed hasitationem eliminet. Quis enim dubitet eum, qui omnium rerum Dominus est, omniaque habet in manu, atque generat, et moderatur, posse ipsam quam condidit aque naturam, quamque ei imposuit legem, ad breve tempus, vel mutare, vel certè suspendere?

VERS. 12. — NUNC ERGO LEGITE VOBIS DUODECIM VIROS, etc. Hic versiculus interruptit narrationis miraculi ordinem cursumque, essetque illa dilucidior, si proximum is versiculum sequeretur. Significat autem, Deum, cum imperatori patefaceret traducendi populi rationem, simul id jussisse quoque, quod initio proximi capitis memorabitur explicatius.

VERS. 13. — ET FUTURUM EST, UT SIMIL ATQUE QUIESCANT PLANTÆ PEDUM, etc. Supra dixit arcam, sive Deum, quem arca, ut aspectabile signum, representabat, præituram in Jordane populo. Jam verò quid tum postea futurum sit, exponit, nempe simul atque arcam portantes humeris sacerdotes institerint in aquis, eas que infra sunt, excisum iri, hoc est, ablatum ex alveo, sive, defecturas. Nam superiores subsistent in acervum collectæ, et tantquam utre contentæ. Itaque dum inferiores pronò cursu labentur in mare Mortuum, necesse erit vada illicò nudari. De inferioribus enim accipienda sunt illa verba: *Aquæ Jordanis excidentur*, sive deficient. Copula autem, quæ verbo יִכָּרֵד præposita est, sensu ipso collocatur ante nomen, וְיִכָּרֵד, aut est, ut opinatur Rabbi Isaias, supervacanea. Esset quidem, ut videtur, haud incommoda interpretatio loci istius, hæc: *Aquæ Jordanis descendunt, et subsistent cumulo uno*. Idem enim prorsus efficitur, nempe alveum inferiorem excicari. Nam dum superiores aquæ, tantquam mole imposita, dividuntur ab inferioribus, hæc verò libero cursu defluunt in Asphaltitem, planè consequens est, ut inde à subsistentibus superioribus, ad lacum usque denudentur vada. Verùm verbum, יִכָּרֵד, hic non scari, aut discendi, sed excidendi, hoc est, auferri, perdi, aboleri, sive deficere, ut reddidit Chaldeus, significare ostendit versiculus decimus sextus, apud quem de his plura sumus dicturi.

VERS. 14, 15, 16. — FACTUM IGITUR EST, CUM DISCENDERET POPULUS È TENTORIS, etc. Quæ post verbum sextum adhuc dicta sunt, quasi interpositio quedam, interruperunt narrationem, ea autem jam continuatur, ad hunc modum: *Cùm sacerdotes, recepti in humeros arcæ, per medium multitudinem sese conferrent versus ripam Jordanis, populus, ut erat jussus, relictis suis tuguriolis, sese comparabat ad sequendum, suo quisque ordine, arcam, fluviumque transitumdem*. Ubi porro illi cum arcâ ad fluvium pervenissent, qui id temporis plenissimo alveo inundat, simul atque pedes mergere

in aquas cæpere, quatenus procedebant, eatenus ille quæ supra erant, quasi aggere cohibita, sistebantur, atque usque eò coacervabantur, ut magno cumulo retrò, ad urbem Adam usque exstarent. Quæ verò infra erant, ea facili et pronâ fluxione abripiantur in mare Salsum. Itaque paulatim evadentes sacerdotes propè ad oppositam ripam usque, sensim superiorum aquarum sistebant cursum, et delabantur inferioribus, vada paulatim excicabant. Ac tum denique, cum illi, quàm latè patebat alveus, vada, pedetentim progressi, denudâssent, et juxta oppositam ripam institissent, jamque circiter his mille passibus populum præcessissent, hic, quo solebat ordine, iter facere per desertum, subsequi sacerdotes per siccum flumen caput, atque in Chanaanem transire, et juxta oppositam ripam institissent, hoc est, quæ erat ad Jerichuntem ab Jordane brevissima via. Solent quidem plerique, et in his etiam Talmudici, opinari, sacerdotes, qui arcam sustinebant constitisse apud eam ripam, ex quâ in flumen descendendat; quidam etiam progressus fecisse ad medium usque alveum, atque ibi institisse. Sed nobis, quod modò diximus, et similis vero, et universæ narrationi congruentius esse videtur, cum ob alias causas, quæ proximo capite afferentur, tum maximè quia illi præcedere populum circiter bis mille passuum intervallo jussi fuerant, quod de alvei latitudinis spatio esse accipiendum, supra conficere sumus conati.

Cæterum hic sese factis ostendit egregia illa sacerdotum fides, quam ad versiculum sextum laudabamus, cum non dubitant, plenum rapidumque ansem pedibus tentare, solâ promissorum Dei fiducia, quæ non quidem ipsi audierant, cum ex oraculo sacro ederentur, sed ab imperatore modò relata præceperant. Simul etiam, quale sit sacerdotum non ignavorum munus, declaratur; nempe arcam fœderis divini, hoc est, cœlestem illum thesaurum sacra doctrinæ, et verbi Dei, præferre profano populo, cum sincerè interpretatione explicationeque, tum probæ vite exemplo. Neque ab his rebus agendis deterreri ullis quantumvis altis aquis, hoc est, rebus tristissimis, atque tribulationibus, sed obstaculo omnia fortiter perumpere, divinarum promissionum fiduciâ, populo viam ad cœlestem hereditatem adendum patefacere. Porrò illa interpositio: *Jordanis autem inundat super totas ripas suas per omnes dies messis*, cum miraculum ipsum, tum eam, quam modò dicebam, sacerdotum fidem co-

stantiamque non mediocriter amplificat atque illustrat. Nam quò auctiora sunt flumina, eò et rapidiora et turbidiora fluunt; ac proinde difficilioris illis machinamenti cohibentur, periculosisque ipsorum vada caeca, et non aspectabilia tentantur. Sed Dei consilio vis nulla obistere potest; et sancta fides in turbidissimis rebus sese sustentat; atque in obscurissimis maxime illucet.

Dies messis cum primo mense incipiunt; quod propter ille mensis *spicea marescentis*, vocatus est in Exodo. Nam in Paralipomenis scriptum exstat, Jordanem mense primo inundare solere super ripas suas. Voco autem mensem primum, quem Hebræi appellant *Nisan*, hoc est, eum, quo Pascha quotannis celebrare, ob felix auspiciam relictae Aegypti, sancitum lege divinã erat. Eum enim mensem Deus ipse pro primo, et anni initio habere jussit, ut sanctior esset memoria beneficii, quo ille Israelitas è durissima servitute aegyptiacã asservat in libertatem; quæ libertas ipsis quasi vitæ initium esse videbatur, cum ante servitutem vel ipsa morte graviores servivissent Barbaris.

Cæteroque primum mensem vocat Judæi, qui ab hoc septimus est, cum eum putent conditi orbis fuisse principium. Unde et verbo Chaldaico *Tisri*, eum appellant; est enim, *Tisri*, Chaldaeis, initii vocabulum, à verbo, *ישׁר*. Inchoat autem mensem *Nisan* nova luna ea, quam nos martio nostro attribuimus; *Tisri* verò, quam septembri. Cæterùm martio mense calidioribus illis regionibus maturescere solere fruges, testata sacris litteris res est. Jubetur enim populus, in Levitico, quotannis, dum Pascha facit, messis arvis, novarum spicarum offerre manipulum sacerdoti, vetaturque ante frugibus hornis vesci, quam iis primitiis oblati, atque coram Deo religiose à sacrificio agitati, universè fruges omnes, quasi communicatã cum omnibus primitiarum illã consecratione, Deo veluti dedicate sint. Sed cur eo tempore inundare solitus sit Jordanis, credibile est, liquescentes, verno tempore, in vicinis montibus nives in causã esse. Nam idem Euphrati Tigridique accidere, in scriptis reliquit Jesus Sirach. Ecl. 24.

Porrò observandum est, pro eo, quod versu decimo tertio dicebatur: *Simul atque quiescent plantæ pedum sacerdotum in aquis Jordanis*, hoc loco scriptum esse: *Dum mergerentur pedes sacerdotum in extremo aquarum*. Nimirum illic semel et strictim, atque unã complexione ob oculos ponebantur et nudatum inferius vadum, et tanquã obice uno repulse è supere affluen-

tes aquæ, cum jam tum constitissent juxta ripam ulteriorem fluminis sacerdotes; hic verò, ut paulatim à proximã ripã in adversam usque superiores aquæ in cumulum cogi, inferiores verò curriculo auferri, itaque exsiccari cœperint, quatenus proximam quamque fluminis partem pedetentim procedentes illis pedibus suis contingerent, describitur.

Illud porrò, *acervo uno*, aliter redditum ab aliis est, Chaldaeus enim, *utre uno*, dixit, atque etiam Symmachus, *ἀκροαία* τὴ, quasi scilicet ab inflato distentoque utre similitudo datur, aut ita coactæ aquæ constituerint, tanquã magno utre fuissent conclusæ. Sed mihi ista positio, cum utrem significat, per quartam ferè vocalem scribi visa est, *נס*, *נוד*; cum autem cumulum, per secundam, *נד*, *Ned*. Quamquam non ignorem esse, ubi, *נד*, *Ned*, Septuag. ἀκροαία sunt interpretati. Sed illi vocalium observationi operam nullam dedisse videntur, quarum fortassè nullæ erant eo tempore note.

Quod sequitur: *Longo admodum tractu ab Adam urbe, sitã ad latus Sarthan*, sive, in Adam urbe (nam utroque modo in exemplaribus scriptum invenitur), id hanc habet, meo certè, judicio, sententiam quod repulse ab arcæ Dei presentia aquæ è supere affluentes, tantã mole coacervabantur, eum continuo novæ prioribus supervenirent, ut ea moles ad urbem Adam usque, quæ propè Sarthanam sita erat, hoc est, ad usque Genesaram continuo tractu exstaret, sive, quod perinde est, ab urbe Adam, usque ad hunc trajectiois locum. Sed aliter interpretatur Judæi, Chaldaem, ut libenter solent, secuti, nempe aquas eas quæ supra erant, ita in cumulum unum, proximè ad eum locum, ubi trajiciebant Israelite, fuisse collectas, ut procul inde ab oppido Adam, vicino Sarthanæ, remaneret: neque propitius illud aluerent quã tum, cum usitato cursu intra alevum suum delaberentur; quod oppidum aliqui facile, tantã mole restagnantes, raundãssent, si non cumulatim congeste consilissent, sed pro liquidi naturã, diffusissent. Atque ab hac sententiã haud abhorret videtur translatio Septuag. interpretum, nisi, quod ea longum constituat inter urbes Adam et Sarthanam intervallum; quas urbes hebræa verba inter se vicinas collocat, atque ad eò Adam, ut ignobile oppidum, Sarthanæ confinio designant. Nimirum illi interpretes pro voce, *נד*, quæ urbem significat, videntur legisse *נד*, cum *נוד*, hoc est, *usque ad*, reddiderint. Nam montis vocabulum, *נוד*, quod apud eos quoque

nullo sensu, legitur, equidem opinor olim ab homine non minùs temerario quã imperio in margine scriptum, qui putabat priorem syllabam verbi, *נדוד*, montem significare; tandem librariorum errore in ordinem sacrarum verborum esse relatum. Esse autem mendum hoc pervetustum, argumento est, quòd et Latini, et eo longè antiquiorem Syrum fefellerit. Atqui aquas è supere adlabentes non consurrexissent in altissimam unam molem quasi in montem angustum, aut murum in cœlum edificatum, quæ moles proximè ad trajiciendum locum existerit modò, atque inde quã longissimè spectabilis fuerit, ut opinatur Latinus, aut procul abfuerit ab urbe Adam, ut Judæi patant, sed inde repulsas aversasque retrò per arcæ sacræ presentiam, sensim crevisse usque ad Genesaram lacum, propè quem sita erat urbs Adam, sic tamen, ut quamvis altè supra riparum crepidines exstarent undæ, tamen non dispergerentur, sed tanquã gelu concretæ coactæque, non amplius quã alvei sui spatium occuparent, atque ita fuisse unam continuam aquarum molem, non quidem latam, sed longam, à loco, in quo trajiciebatur, usque ad oppidum Adam, cum ipsa verhorum simplicissima, eoque verisimillima compositio ostendit, tum sacri vatis est verbis consentaneum, quibus canit Jordanem aversum retrò esse.

Cæterùm Adam esse Tiberiadi stagno vicinam urbem, ostendit Sarthan, apud quam collocatur. Erat enim Sarthan in ultimis finibus agri Bethsanitici, aut Scythopolitani, qui fines ad Tiberiadem pertinebant. Nam in Regum historiã, ubi in Bana, filii Ahiludis præfecturã describendã limites Scythopolitanæ ditionis undequaque designant, opposita est Jezrael Sarthanæ. Jezrael autem Scythopoli erat ab occidente: conficitur ergo eidem Sarthanam fuisse ab oriente; jam verò quòd lacus ille Scythopolitanam regionem ab oriente terminaverit, aperta res est. Sed adscribam ipsa ex Regum historiã verba quã potero explicavissimè; sunt enim alioqui obscuriora. *Bana*, inquit, filius Ahilud (hic suggere, præfectum è agebat in) Taanach et Megiddo, atque per eam universam Bethsanis regionem, quæ porrigitur usque ad Sarthanam, ex eo loco, qui est sub Jezrael: et rursus à Bethan usque ad Abel-Meolam, et usque ultra Jecmaam, etc. Erat igitur Scythopolis veluti media inter Jezraelem ab occidente, et Sarthanam ab oriente, atque inter Abel-Meolam meridionalem, et Jecmaam aquilonarem. Sed de isis urbibus

erit alius disserendi locus. Quid autem in mentem venerit illis viris, qui sacra biblia in germanicam linguam traduxerunt, et Lutheri nomine inscripserunt, ut verbum *נדוד*, hic non urbem, sed homines significare existimarent, nescio. Certè per grammaticorum leges id illis minime licebat.

Sequitur porrò in sacrã historiã, quid factum sit illis aquis, quæ trajicientibus sacerdotibus erant à sinistris, nimirum illæ eò pronò alveo decurrerent in mare Mortuum aut Salsum, neque ex supere illæ succederent in defluentium locum, mox prorsus absumptæ atque ablatae sunt in illum lacum; et quidem, ut ego certè opinor, celeritima, cum earum cursus naturalis divinã potentia, ob arcæ presentiam, vehementer incitaretur, atque id significatum etiam esse verbo illo, *עצבנדי*, arbitrator; tam enim eas subito defluxisse, ut quæ terrã delibens absorptæ atque ablatae viderentur. Cæterùm illud *נדוד* *ים*, quod nos traduximus, *mare planitie* cum Chaldaeo, interpretatus est Symmachus, *Mare solitudinis*, hoc est, *ים*; *צוקרון*, cumque secutus est Latinus; at Septuag. et Aquilas hebraicam vocem *araba*, quasi propriam loci appellationem retinuerunt. Potest autem à planitie nomen habere, quia quæ nunc occupat loca, fuerit olim campi amoenissimi, et quæ cum Paradiso Dei poterant comparari. A solitudine verò, quia post memorabilem omnibus seculis quinque urbium deflagrationem, loca circumquaque vicina, tetro virosarum aquarum vapore et halitu, quali illæ perpetuò fumant, ita continuo inficiuntur, ut penitus sterilita, atque hominibus simul et pecudibus alendis infesta, sola maneat. Mare autem Salis, vel Salsum dicitur, propter salsilaginem, quam gustata habet. Nam igneam illum imbrem, quo Dominus scelertas civitates perdebant, non ex solo ardente sulphure, verum etiam admixto sale compositum fuisse, sacris litteris proditum est. Legimus enim in Duteronomio, cap. 19, v. 25 et seq.: *Et videbunt clades terræ illius, atque morbos, quibus ipsam afflixit Dominus, sulphur, et sal urens per universam terram. Non seminabitur, neque profertur quidquam, aut ulla herba in ipsã exurgit, qualis fuit eversio Sodome et Gomorrhæ, etc.* Et verò uxor Loth, dum vitiosã curiositate pluviam illam non effugeret, in salis statum est conversa. Si quis tamen existimare malit, à fodinis salis, quæ illis locis manere, mare ipsam Salis esse vocatum, non pugnavero contra. Nam mentiri va-

tem Sophoniam cap. 2, v. 9, dicere: *Quoniam Moab ut Sodoma erit, et Ammonitæ ut Gomorra; promptuarium spinarum et fodinæ salis, vastitasque æterna, etc.* Sed de hujus lacus magnitudine et naturâ, cum multa scripserint nulli, tum inprimis accuratè et diligenter Josephus de Bello Judaico, lib. 5, c. 5, et Tacitus Annalium libro 21, nonnulla etiâ Strabo lib. 16, apud quem tamen in vulgatis certè libris Sirbonis, pro Asphaltite, librarii errore, legitur, et nobis quoque erit alio loco de isto sive mari, sive lacu disserendum, quapropter hoc unum modò monebimus, ex istis sacris verbis apertè refelli eorum dicta, qui Jordanem negant latidatissimas suas aquas cum foetidâ hujus lacus commiscuerat; ante enim sub terram se condere, tam insuavem conjunctionem confusionemque designatum. An autem subterraneis meatibus se rursus inde subducat, atque in Elaniticum Rubri maris sinum penetret, quod à nonnullis proditum est, equidem obscurissimum esse puto, et cognitionem habere difficillimam. Certè proplam non elluere, id argumentum est, quòd cum Israelitæ, cum ex Cades versùs torrentem Jared contententes, inter Elaniticum sinum et Asphaltiten iter facerent, nisi quàm transivisse memorantur. Sed revertamur ad miraculum exsiccati fluminis, idque cum divisi maris Rubri miraculo conferamus.

In Exodo scriptum est, per mare Rubrum Israelitis iter patuisse, cum excitato ab oriente vento vehementiore ejus aquæ fuissent diductæ atque disjectæ; at hic nulla flantis ventis mentio est. Neque enim dividere fluminis undas opus erat, cum cohibitis superioribus, inferiores subte naturâ delaberentur. Illic (nondum enim habebatur sacra arca) extenta, quam Deus Mosi dederat, virga aquas à dextris et sinistris altis molibus, tanquam fluxæ suæ naturæ oblitus, cogebat consistere, et veluti suspendebat, neque dilabi, nisi transmissio populo Dei, patiebatur; hic sacre arcæ presentia solas eas, quæ à dextris erant, sisebat cohibebatque; alteras, cum per se ipse cederent, per declivem alveum decurrentes, tum celeriore cursu incitatas subito et raptim removebat. Sed utrobique non quæ oculis aspeatabilia erant virtutis Dei instrumenta, verum ipsa illius divina potentia, nobis est consideranda, et grato animo amplectenda bonitas, quæ tam benignè nos per illiuscemodi ostenta, ad se admirandum, amandum, colendum, hoc est, nostræ ipsorum felicitati et salutis consulendum, invitat et allicit. Et sanè nisi mirificè

nostra nos vitiositas occæcasset, et quibusvis rebus potius, quàm Dei operibus perpendendis iudicandisque distringeret, animadvertereis quotidie nihil illis minora miracula, quæ nos meritò ad suspiciendum, reverentumque celestem nostrum parentem inducerent. Ecce enim quotidie suspensas sublimè in æthere aquas videmus, nec nisi guttatim distillantes, nimirum ut terram fœcudent, non obruant. Quotidie vastissimâ mole mare impetu fremente litus ferit humile, neque id firmum, atque solidè compactum, sed ex arenâ modò tenuiter leviterque congestum, et tamen tanquam à presentis Dei numine frenatum, ibi in seipsum reciprocatur, quantumvis furens, atque tumultuans, sisiturque. Sed, quæ nostra est vesania! facilis ista naturæ ipsi, quàm naturæ parenti atque opifici Deo adscribam.

Sequitur in ordine sacrorum verborum: *Traiecit autem populus è regione Jerichuntis.* Nempe postquam sacerdotes cum arcâ ad ripam usque adversam progressi essent, jamque patefactâ per aquas, quàm latus erat alveus, viâ, institissent, cœpit populus subsequi, inque Chananzæam transsicatum flumen ire, ut proximo versu dicitur explicatius. Septuag. interpretes, pro *traiecit*, reddiderunt, *stabant*, nimirum illi aut pro verbo, יָבֵדוּ, quod trajicere est, legerunt, יָבֵדוּ, quod, *stabant*, significat, litterarum quâdam similitudine errantes, aut, quod ego credere malo, trajicere, pro intentum ad trajiciendum stare, acceperunt, eò quòd animadvertent, ipsum trajectum proximo commemorari versu. Cæterum illud, è regione Jerichuntis, significat trajecisse populum omnem per eam Jordanis partem, quæ proximè erat Jerichuntis objecta, quam equidem partem opinor deinde appellatam esse ab hac trajectione, *Bethabara*, nimirum ubi divus Joannes baptizabat; mendosè enim *Bethania*, locus ab aquis remotus, in quibusdam exemplaribus, meo certè iudicio, scriptus est. Et profectò aptissimè in rem eadidisse existimandum est, neque sine nutu consilioque divino in quo loco sacer Baptismus primùm, isto trajectu, fuerat adumbratus, eodem quoque primùm perficeretur. Memorantur autem ideò trajecisse Israelitæ è regione Jerichuntis, ut intelligamus, quamvis vadâ inde ad mare Mortuum usque delapsis aquis nudata fuissent, tamen multitudinem omnem, non tumultuosè et temerè, ubi cuiusque lubitum esset, verum servato ordine transivisse, quâ arca præcesserat.

VERS. 17. — ITAQUE SACERDOTES BAJULI ARCÆ FœDERIS DOMINI STABANT IN SICCO, etc. Non satis erat viam fuisse patefactam, nisi aperta mansisset, usque eò dum universi trajecissent. Igitur iste versiculus ostendit, bajulos arcæ sacerdotes, cum suo, ut diximus, progressu à proximâ ripâ ad oppositam usque aquas superiores suspensissent, atque delapsis inferioribus, alveum usque ad mare Mortuum exsiccasset, tum intra ipsum alveum, juxta ripam adversam, institisse, neque in eam conscendisse, priusquam multitudo universa evasisset in Chananzæam. Nimirum tantisper dum in fluminis alveo arca manebat, allabentes ex superno undæ, tanquam Deum præsentem conspexissent, retrocedebat, ut canit sacer Vates psalm. 114; simul atque verò flumine illa fuit elata, quasi remoto obice, redierunt ad naturam, consuetamque fluxionem, ut proximo dicitur capite.

Septuaginta et Latinus sic interpretantur illud hebraicum verbum יָבֵדוּ, quasi in medio Jordanis institerint sacerdotes, in trajectu; atqui יָבֵדוּ Hebræis, non mediam rei partem significat, sed quod intus in re ipsâ est, sive in medio, sive in orâ aliquâ, atque extremitate hæreat. Talmudicos verò, qui juxta priorem ripam mansisse cum arcâ sacerdotes somniant veris, quàm iudicant, proximo capite refelendi locus erit. Porrò illud *parando*, perinde est ac si dicat, parando multitudini commodam trajectionem. Suâ enim illi morâ, ut diximus, refrenabant superiores aquas. Sumus autem infinitum verbum יָבֵדוּ sic interpretati eò lubentiss, quòd proximo capite planè eam habeat notionem. R. Isaias, vir sanè doctus, interpretatur, *figendo*, pedes suos videlicet, nec absurdè; at cæteri Judei, Chaldæum, ut solent, sequentes, quasi patienti illud verbum sit, explicant in hanc sententiam: *Stabant fixi firmique, et certâ stabilique ratione dispositi pedibus nisi.* Aquilas quoque, et Symmachus *ἵστατοι* converterunt, hoc est, *parati*; quos videtur imitatus Latinus, cum, *accincti*, diceret. Nam à Septuag. est illud verbum omissem. Atqui insolens est, ut forma tertia, quam hiplii vocant, patienti notione verba afficiat. Quod subjicitur: *Donec finivissent omnis gens trajicere Jordanem*, hæret verbo *stabant*. Latinus, nisi nullus est hic locus, hoc planè præterit, quod sanè minimè oportuit. Elicit enim, ut intelligamus, ex tantâ hominum multitudine, nullum vel infimæ atque abjectissimæ sortis, quique Israelitæ nomine vix dignus

s. s. VII.

censeri posset (hoc enim τὸ ἴδιον, hoc est, *genis*, vocabulum significat, opinor, quod alioqui haud temerè de Israelitis solet dici) nullum, inquam, omnium esse relictum; sed patientissimè omnes ab arcâ, quasi Deo ipso, esse expectatos, ne ab incurritibus Jordanis undis cuiusquam transitus in optatissimam felicissimamque terram impeditur. Quippe tantus est Dei erga humanum genus amor atque benignitas, ut nullum omnium perire velit, sed omnes salvos esse cupiat, neque alacres modò conatus adjuvet nostros, sed etiam admirabili patientiâ nostram socordiam ignaviâque tolleret.

Quapropter tam longâ saltem, et prolixâ patriâque indulgentiâ invitatos pudeat aliquando nos neglectæ propriæ salutis. Propereusque, dum trajecidi in terram viventium via nobis patet, dum tempus est acceptum, ut vocat Paulus 2 Cor. 6, 2, hoc est, dum nos Deus benignè adhuc respicit, et dies durant salutis. Ne ille nostræ tandem moræ pertæsus, benignum vultum suum subducat, et suo simul discessu, suspensas adhuc maximas gravissimasque peccatorum nostrorum undas in nos ingruere sinat, quibus deinde mersi atque obruti in fœdissimum inferorum lacum abripiamur.

Sed enim operæ pretium est, hic paucis explicare, quàm luculenter in istâ Josuæ historiâ adumbratus sit Jesus Christus. Mortuo Mose lugent Israelitæ dies triginta. Nempe cum jam tempus adesset ultimorum dierum, hoc est, מוֹרֵת הַיָּמִים, ut vocant sacre litteræ, et Messie tempus, et interpretatur Yalmudici, Mosisque lex, quæ Mosis nomine sæpe significatur, tanquam sepulta, jaceret, negligereturque, neque ferè alia doctrina, quàm humane traditiones, et ineptissimæ *ἰστορίες* in Ecclesiâ Dei audirentur. Iugebat populus Dei, nullius sacri vatis consolatione recreatus, donec tandem miserus suæ Ecclesie, clementissimus Pater Deus, Filium suum unigenam surgere jussit, et ducis Jesu personâ sumptâ, opulum unâ secum per Baptismi Jordanem, in promissam cœlestem patriam trajicere. Tum mox Joannes divinus præco, et monitor populi strenuissimus, omnes ut se compararent ad transeundum cum Jesu Jordanem, hoc est, omnes ad eum baptismum, quo Jesus per spiritum suum sanetum ipsos erat baptizaturus, hortabatur. Porrò triduo deinde præconi Joannis elapso, Jesus ad Jordanem à Deo Patre honore tanto, in oculis universi Israelis

amplificabatur, ut intelligerent omnes, eum eum ipso esse, et quidem multo conjunctius quam fuisset cum Mose, cum sic eum alloqueretur è celo Matth. 17, 5: *Tu es filius meus charissimus, quo unice delector*. Quamvis enim divinâ gloriâ ex æquo cum Patre abundasset Ille ab æterno, ante conditum orbem, tamen oportebat eam gloriâ nostrâ etiam causâ pateterni, ut ipsius imperio atque præceptis essemus obsequentiores, ut de nostro Josuâ quo-

CAPUT IV.

1. Quibus transgressis dixit Dominus ad Josue:

2. Elige duodecim viros, singulos per singulas tribus:

3. Et præcipe eis ut tollant de medio Jordanis alveo, ubi steterunt pedes sacerdotum, duodecim durissimos lapides, quos ponetis in loco castrorum ubi fixeritis hæc nocte tentoria.

4. Vocavitque Josue duodecim viros quos elegerat de filiis Israel, singulos de singulis tribubus,

5. Et ait ad eos: Ille ante arcam Domini Dei vestri ad Jordanis medium, et portate inde singuli singulos lapides in humeris vestris, juxta numerum filiorum Israel,

6. Ut sit signum inter vos. Et quando interrogaverint vos filii vestri cras dicentes: Quid sibi volunt isti lapides?

7. Respondebitis eis: Defecerunt aquæ Jordanis ante arcam fœderis Domini cum transiret eum: idcirco positi sunt lapides isti in monumentum filiorum Israel usque in æternum.

8. Feecerunt ergo filii Israel sicut præcepit eis Josue, portantes de medio Jordanis alveo duodecim lapides, ut Dominus ei imperâret, juxta numerum filiorum Israel, usque ad locum in quo castrametati sunt, ibique posuerunt eos.

9. Alios quoque duodecim lapides posuit Josue in medio Jordanis alveo, ubi steterunt sacerdotes qui portabant arcam fœderis; et sunt ibi usque in presentem diem.

que diximus. Itaque per ejus arcæ præsentiam, in quâ habitabat tota divinitas corporaliter, consecratâ deinceps aquæ, aditum cuius ad promissam illam cœlestem hæreditatem dederunt, quem modò Jesu imperio parentem, trahere illuc non pigeret. Sed hæc hæctenus. Facile enim erit piis philosophis ab his rudimentis profectis commentari meditarique prolixè cætera eodem pertinencia.

CHAPITRE IV.

1. Après qu'ils furent passés, on exécuta ce que le Seigneur avait dit à Josué en ces termes:

2. Choisissez douze hommes, un de chaque tribu;

3. Et ordonnez-leur d'emporter du milieu du lit du Jourdain, où les pieds des prêtres se sont arrêtés, douze pierres très-dures, que vous mettrez dans le camp, au lieu où vous aurez dressé vos tentes cette nuit.

4. Josué appela donc douze hommes qu'il avait choisis d'entre les enfants d'Israël, un de chaque tribu;

5. Et il leur dit: *J'ai défendu au peuple d'approcher de l'arche; pour vous néanmoins, allez devant l'arche du Seigneur votre Dieu au milieu du Jourdain, et que chacun de vous emporte de là une pierre sur ses épaules, selon le nombre des enfants d'Israël,*

6. Afin qu'elles servent de signe et de monument parmi vous. Et, un jour, quand vos enfants vous demanderont: Que veulent dire ces pierres?

7. Vous leur répondrez: Les eaux du Jourdain se sont séchées devant l'arche de l'alliance du Seigneur, lorsqu'elle passait au travers de ce fleuve: c'est pourquoi ces pierres ont été mises en ce lieu, pour servir aux enfants d'Israël d'un monument éternel, qui leur rappelle le souvenir de cette merveille que Dieu a faite en leur faveur.

8. Les enfants d'Israël firent donc ce que Josué leur avait ordonné. Ils prirent du milieu du lit du Jourdain douze pierres, selon le nombre des enfants d'Israël, comme le Seigneur le lui avait commandé, et les portant jusqu'au lieu où ils campèrent, ils les y posèrent.

9. Josué mit aussi douze autres pierres au milieu du lit du Jourdain, où les prêtres qui portaient l'arche de l'alliance s'étaient arrêtés, et elles y sont demeurées jusqu'à aujourd'hui.

10. Sacerdotes autem qui portabant arcam stabant in Jordanis medio, donec omnia complerentur quæ Josue ut loqueretur populum præceperat Dominus et dixerat ei Moyses. Festinavitque populus, et transitit.

11. Cumque transissent omnes, transivit et arca Domini. Sacerdotesque pergebant ante populum.

12. Filii quoque Ruben et Gad et dimidia tribus Manasse armati præcedebant filios Israel, sicut eis præceperat Moyses;

13. Et quadraginta pugnatorum millia, per turmas et cuneos, incedebant per plana atque campestria urbis Jericho.

14. In die illo magnificavit Dominus Josue coram omni Israel, ut timerent eum sicut timerant Moysen dum adviveret.

15. Dixitque ad eum:

16. Præcipe sacerdotibus qui portant arcam fœderis ut ascendant de Jordane.

17. Qui præcepit eis, dicens: Ascendite de Jordane.

18. Cumque ascendissent portantes arcam fœderis Domini, et siccam humum calcare cœpissent, reversæ sunt aquæ in alveum suum, et fluebant sicut ante consueverant.

19. Populus autem ascendit de Jordane decimo die mensis primi, et castrametati sunt in Galgalis contra orientalem plagam urbis Jericho.

20. Duodecim quoque lapides quos de Jordanis alveo sumpserant posuit Josue in Galgalis,

21. Et dixit ad filios Israel: Quando interrogaverint filii vestri cras patres suos, et dixerint eis: Quid sibi volunt lapides isti?

22. Docebitis eos, atque dicetis: Per arenam alveum transivit Israel Jordanem istum,

23. Sicante Domino Deo vestro aquas

40. Or les prêtres qui portaient l'arche se tenaient au milieu du Jourdain jusqu'à ce que tout ce que le Seigneur avait commandé à Josué de dire au peuple, et que Moïse lui avait dit, fût accompli; et le peuple, effrayé de voir ces eaux suspendues, se hâta et passa le fleuve le plus vite qu'il lui fût possible.

41. Et après que tous furent passés, l'arche du Seigneur passa aussi, et les prêtres du Seigneur allèrent se mettre devant le peuple.

42. Les plus braves d'entre les enfants de Ruben et de Gad et ceux de la demi-tribu de Manassé allaient aussi en armes devant les enfants d'Israël, selon que Moïse le leur avait ordonné;

43. Et ces braves, au nombre de quarante mille combattants, marchaient sous leurs enseignes en diverses bandes, et les prêtres de la plaine et des terres dépendantes de la ville de Jéricho.

44. En ce jour-là le Seigneur éleva beaucoup Josué devant tout Israël, afin qu'ils le respectassent comme ils avaient respecté Moïse pendant qu'il vivait.

45. Et le Seigneur avait dit à Josué: *Quand tout le peuple aura passé,*

46. Ordonnez aux prêtres qui portent l'arche de l'alliance de sortir du Jourdain.

47. Josué leur donna donc cet ordre, leur disant: *Sortez du Jourdain dès que tout le peuple sera passé.*

48. Et les prêtres qui portaient l'arche de l'alliance du Seigneur étant sortis du fleuve, et ayant commencé de marcher sur la terre sèche, les eaux du Jourdain revinrent dans leur lit, et coulèrent comme auparavant.

49. Or, le peuple sortit du Jourdain le dixième jour du premier mois, et ils campèrent à Galgala, vers le côté de l'orient de la ville de Jéricho.

50. Josué mit aussi à Galgala les douze pierres qui avaient été prises du fond du Jourdain;

51. Et il dit aux enfants d'Israël: *Quand vos enfants interrogeront un jour leurs pères, et leur diront: Que signifient ces pierres?*

52. Vous le leur apprendrez, et vous leur direz: *Israël a passé à pied sec au travers du lit du Jourdain,*

53. Le Seigneur votre Dieu en ayant séché